

Nestbouwende Havikarenden *Aquila fasciata* in Nepal in oktober

Rob G. Bijlsma

In oktober 1984 maakte ik samen met Kees van Oorde, Frank de Roder, Mogens Henriksen en Steen Christensen een voettocht door de Nepalese Himalaya, van Pokhara naar Muktinath en terug. Deze tocht voerde deels door de Kali Gandaki, een insnijding in het gebergte met vergezichten waar je als Veluwnaar even aan moest wennen (Bijlsma 1991, 2012). Tijdens een zoektocht naar een map met uitgewerkte aantekeningen van een geweldig broedjaar van Kruisbekken (in Nederland wel te verstaan, ook in 1984) vond ik in een ordner een netjes uitgetikt Engelstalig verhaaltje over nestbouwende Havikarenden in Nepal, gebaseerd op waarnemingen gedaan tijdens bovenvermelde trip. Nooit opgestuurd naar een tijdschrift, en ook verder geheel aan mijn aandacht ontsnapt. Het is een minieme anekdote, maar daarom niet minder aardig om op te rakelen.

Ondertussen is de Havikarend van wetenschappelijke naam veranderd. In mijn eerdere stukje heette hij nog *Hieraetus fasciatus*, maar tegenwoordig wordt hij geacht een échte arend te zijn. Toentertijd bovendien een soort waar weinig over bekend was, en dan nog goeddeels beperkt tot Frankrijk. De laatste tien jaar is er enorm veel over deze soort gepubliceerd, vooral in Spanje waar het een behoorlijk schaars beestje is dat op allerlei helder gekleurde lijsten staat. Zodoende weten we nu veel meer over Havikarenden dan dertig jaar geleden, zij het nog steeds gebaseerd op onderzoek in ZW-Europa (maar de ondersoort *Aquila fasciata fasciata* die in Nepal broedt, is dezelfde als die in het Iberisch Schiereiland; del Hoyo *et al.* 1994. Lerner *et al.* 2005). Geen kip die er in Azië naar heeft gekeken.¹⁶

Net ten westen van Birethanti (1037 m hoogte), 19 km WNW van Pokhara (28°14'N, 85°38'O), viel goede roofvogeltrek waar te nemen. Het was 26 oktober 1984, de weersomstandigheden waren schitterend. Door de spatheldere atmosfeer kreeg je het gevoel de witgemutste bergtoppen rondom te kunnen aanraken, terwijl ze toch echt >70 km verderop naar het dak van de hemel reikten. Uitgerust met kijkers en een telescoop (20-45x60) zaten we boven het dal, waar een cirkelend paartje Havikarenden de show stal. De waarnemingen vielen binnen het tijdvak van 8.15 tot 10.30 uur lokale tijd.

Een van de vogels droeg een tak in zijn poten en dook het bladerdak binnen van de beboste helling zuidelijk van de Bhurungdi Khala, op de voet gevolgd door het tweede exemplaar. Beide vogels landden in een reusachtige loofboom halverwege de helling.

¹⁶ Misschien dat de aankomende monografie *The Bonelli's Eagle. Ecology, behaviour and conservation* (ed. V.J. Hernández) daar verandering in gaat brengen, maar het zou me verbazen.

Daar was een groot takkennest zichtbaar in een vork in de kruin van de boom. De takdragende vogel werd geacht het vrouwtje te zijn, want ze was iets groter dan de tweede vogel, met donkerbruine gestreepte onderzijde en broek. Het veronderstelde mannetje was kleiner en veel lichter op de onderzijde: de witte borst en buik waren slechts zwak gestreept en de vliegveren waren meer transparant met nauwelijks zichtbare bandering (zie ook García *et al.* 2013, die de verschillen in biometrie en kleurstelling netjes hebben gekwantificeerd).

Tussen 8.15 uur en 10.30 uur maakte het vrouwtje acht korte vluchten om nestmateriaal te verzamelen. Tenminste zes van die vluchten gingen naar dezelfde boom, ongeveer 60 m van de nestboom verwijderd. Hier brak ze dode takken af, deels met de snavel (ópspringend van tak, met de snavel vastpakken en eraan hangen met flappende vleugels), deels door er met de uitgestrekte poten op neer te ploffen. De afgebroken takken werden telkens in de poten naar het nest gedragen. Terwijl het vrouwtje op het nest rondschoofde en takken en twijgen rangschikte, zat de man op zijn zitpost boven het nest te poetsen, zijn kop te krabben (poot onder de vleugel door) en rond te kijken. De partners maakten twee maal een gezamenlijk vlucht rond het nest, zonder dat daarbij enig teken van balts ten toon werd gespreid. Kort na ons vertrek zagen we beide vogels langs de helling voorbijglijden richting Birethanti, en niet meer terugkeren.

De Jomomon tocht naar Kalopani staat bekend om zijn Havikarenden (Inskipp & Inskipp 1986). Wat ze er verder uitspoken is verre van duidelijk. Bovenstaande waarnemingen lijken deels in tegenspraak te zijn met die in Ali & Ripley (1978), die suggereerden dat de meeste nesten van Havikarenden in de Himalaya op randen van kliffen worden gebouwd (net als in Europa, Hernández-Matías *et al.* 2013), in tegenstelling tot die in Zuid-India waar 'lofty trees' de voorkeur zouden genieten. Bovendien zeggen ze dat beide partners aan het nest bouwen, de man door takken aan te dragen, de vrouw door die takken te schikken. Gezien de Nepalese waarneming nestelen Havikarenden ook in de Himalaya soms in een imposante boom, en kan het vrouwtje meer dan in het nest rommelen. Dat vrouwtjes actief meehelpten met de nestbouw inclusief takken verzamelen is zelfs waarschijnlijk de normale gang van zaken, afgaande op de bevindingen in de Europese broedgebieden (Morvan & Dobchies 1987). Ali & Ripley (1978) hielden de broedtijd in India en Pakistan op december en januari, soms enkele maanden later. Ruim voor die tijd kan er dus al aan het nest worden geknutseld, en zelfs is het mogelijk dat de arenden een alternatief nest in elkaar flansen. Onderzoek in Spanje suggereert dat alternatieve nesten kunnen dienen ter voorkoming van competitie om nestplekken (op kliffen, in bomen kan dat overigens ook gelden als er weinig geschikte nestbomen voorhanden zijn), en misschien ook als middel om niet in contact te komen met parasieten die oude nesten bevolken (Ontiveros *et al.* 2008). De status van het door ons waargenomen nest is echter onduidelijk: alternatief of primair, beide is mogelijk. Gezien de omvang leek het in ieder geval een nest dat eerder in gebruik was geweest.

Summary

Bijlsma R.G. 2015. Nest-building in Bonelli's Eagle *Aquila fasciata* in Nepal in October. De Takkeling 23: 76-78.

On 26 October 1984, a nest-building pair of Bonelli's Eagles was observed just west of Birethanti (1037 m a.s.l.), 19 km WNW of Pokhara (28°14'N, 85°38'E) in Nepal. Between 8.15 h and 10.30 h local time, the female (as identified by larger size and darker underparts than male) made eight trips to collect dead branches from trees (6 trips to the same tree some 60 m away from the nest). Branches were snapped from the tree by jumping up and pulling with the peak, or by dropping down with outstretched talons. All branches were transported to the nest in the feet. The nest was built in the upper part of a lofty deciduous tree on a slope. All nest-building activities were performed by the female; the male perched above the nest where it watched, preened and scratched the head.

Literatuur

- Ali S. & Ripley S.D. 1978. Handbook of the birds of India and Pakistan, Vol. 1. Second edition. Oxford University Press, Bombay.
- Bijlsma R.G. 1991. Migration of raptors and Demoiselle Cranes over central Nepal. Birds of Prey Bulletin 4: 73-80.
- Bijlsma R. 2012. Kijkers. In: Mijn Roofvogels: 147-151. Atlas, Amsterdam/Antwerpen.
- García V., Moreno-Opo R. & Tintó A. 2013. Sex differentiation of Bonelli's Eagle *Aquila fasciata* in western Europe using morphometrics and plumage colour patterns. Ardeola 60: 261-277.
- Hernández-Matías A. *et al.* 2013. From local monitoring to a broad-scale viability assessment: a case study for the Bonelli's Eagle in western Europe. Ecological Monographs 83: 239-261.
- Hoyo J. del, Elliott A. & Sargatal J. (eds) 1994. Handbook of the Birds of the World, Vol. 2. Lynx edicions, Barcelona.
- Inskipp C. & Inskipp T. 1985. A guide to the birds of Nepal. Croom Helm, London.
- Lerner H.R.L. & Mindell D.P. 2005. Phylogeny of eagles, Old World Vultures, and other Accipitridae based on nuclear and mitochondrial DNA. Molecular Phylogenetics and Evolution 37: 327-346.
- Morvan R. & Dobchies F. 1987. Comportements de l'Aigle de Bonelli (*Hieraaëtus fasciatus*) sur son site de nidification. L'Oiseau et R.F.O. 57: 85-101.
- Ontiveros D., Caro J. & Pleguezelos J.M. 2008. Possible function of alternative nests in raptors: the case of Bonelli's Eagle. J. Ornithol. 149: 253-259.

Adres: Doldersummerweg 1, 7983 LD Wapse, rob.bijlsma@planet.nl